

Oliver Frljić uprizorio je Nušićevu *Gospođu ministarku* na izvornom srpskom jeziku, provokativno stavivši iznad pozornice hrvatski titl, ali u njega nitko nije niti pogledao.

Gospođa ministarka,
Satiričko kazalište Kerempuh

Bojan Munjin

NUŠIĆ MEĐU HRVATIMA

Interes je bio u dobroj mjeri i politički, jer nakon ratova i međuetničkih mržnji ovo su bili prvi Nušićevi komadi koji su u Hrvatskoj uprizoreni poslije gotovo 30 godina.

Branislav Nušić, *Pokojnik*
Redateljica: Lenka Udovički
Kazalište Ulysses
Premijera: 2. kolovoza 2012, Brijuni

Branislav Nušić, *Gospođa ministarka*
Redatelj: Oliver Frljić
Satiričko kazalište Kerempuh
Premijera: 22. rujna 2012.

Dva komada srpskog komediografa Branislava Nušića koja su ovog ljeta i jeseni bila izvedena u hrvatskim kazalištima, pobudila su nemalo zanimanje javnosti. Interes je bio u dobroj mjeri i politički, jer nakon ratova i međuetničkih mržnji ovo su bili prvi Nušićevi komadi koji su u Hrvatskoj uprizoreni poslije gotovo 30 godina. Ovo blago podrhtavanje tla posebno je bilo uvjetovano gotovo nesvjesnim refleksom domoljubne javnosti kada je u pitanju srpska kultura: hoćemo li slušati hrvatske glumce kako govore ekavski? Ovo iščekivanje sa stanovitom dozom napetosti u sebi je bilo dvojak: sadržavalo je nešto od povijesno oblikovane odbojnosti prema susjednoj državi koja je u našim srcima bila odgovorna za rat i agresiju na Hrvatsku, a, s druge strane, ta ista kultura imala je oduvijek neodoljiv miris egzotične uzbuđenosti. Na tim dvama polovima, između toplog i hladnog, nekako su bile raspoređene i predstave koje su se očekivale. Na predstojeću premijeru Nušićeva *Pokojnika* barem dio javnosti gledao je nervozno mašući glavom jer je predstava nastajala u krilu glumačke družine Ulysses na Brijunima u režiji Lenke Udovički i pod vodstvom Rade Šerbedžije, a taj otok još od vremena Tita kao i njegovi novi stanovnici nikada nisu stekli dovoljnu legitimaciju nacionalne vjerodostojnosti. Druga predstava *Gospođa ministarka* u Kazalištu Kerempuh u Zagrebu očekivana je u pomiješa-

noj atmosferi vesele kuloarske znatiželje i golicavih srpsko-hrvatskih odnosa: redatelj je Oliver Frljić, a onda je gotovo sigurno da će se u medijima podignuti prašina i letjeti cipele. Neočekljani spektakl bio je na vidiku. Zapravo, ove dvije izvedbe zasluživale su nešto drugačiji tretman jer je bilo prirodnije očekivati da će brijunska predstava biti očekivano primljena kao laka ljetna komedija bliska uzbuđljivom balkanskom splinu, kao i da će uobičajene Frljićeve "uvrede i podmetanja", upućene etničkim mitovima i predrasudama, podignuti na noge narogušene čuvarice nacionalne vatre još puno prije premijere. Ipak, hirovitost političkih simpatija, društvenog ukusa i kulturalnih očekivanja nigdje nije očitija nego na ovim prostorima.

Na kraju se taj psihološki potpuri negodovanja i naklonosti prema komadima koji dolaze iz Srbije sveo samo na jedno pitanje – hoće li se igrati u prijevodu ili u originalu? Dottična kazališta imala su spremjen odgovor u džepu već prema situaciji na terenu: na Brijunima će Nušića igrati u prijevodu, a u Kerempuhu na izvornom ekavskom govoru. Nakon izvedenih predstava bilo je puno jasnije kakvo je stanje (političkih) duhova, tko stoji na kakvim pozicijama i kako je sve to skupa progutala javnost. I jedna i druga izvedba bile su svaka na svoj način mlake i ta mlohavost pokazala je jednu primarnu političku zako-

Pokojnik, Kazalište Ulysses

nitost: od rata je prošlo preko 20 godina i stare mržnje su se osušile barem u mjeri da Nušić danas više nije vruća tema u kazalištu. Oliver Frlić uprizorio je Nušićevu *Gospođu ministarku* na izvornom srpskom jeziku, provokativno stavivši iznad pozornice hrvatski tittl, ali u njega nitko nije niti pogledao, dok je *Pokojnik* na Brijunima odigran u prijevodu „da ne bi bilo naknadnih problema“ – ali upravo je taj potez predstavu učinio bljedom i nezanimljivom. Što se tiče političke aktualnosti – sjetimo se vremena kada nije bilo baš uputno u domaće dvorište pripustiti nekoga iz Srbije – današnje uzbuđenje oko Nušića pokazalo se jalovom trkom: pitanje igranja u originalu ili prijevodu sa srpskog na hrvatski jezik predstavljalo je vruće krumpire kazališnim upravama prije dobrih 10 godina, ali do danas su se ti krumpiri jednostavno ohladili. Ne zato što bi ta pitanja bila riješena, nego zato što je nakon puno gorih vremena uspostavljena između hrvatske i srpske kulture koliko-toliko pristojna distanca, nešto kao mirna koegzistencija zaborava, što još ne slični na prijateljstvo susjednih naroda, ali je daleko od ne tako davna međusobnog

kopanja po utrobi. Jesu li hrvatski i srpski jezik dva različita jezika ili jedan s dva različita imena, tko su naši a tko njihovi dramski pisci, hoće li biti manje ili više međudržavnih teatarskih razmjena i treba li ući u koprodukcije s beogradskim kazalištima ili ne, ostat će i dalje neka vrsta naše sudbine, jer očito do daljnjeg ne može biti drugačije, ali kao i u mnogim drugim stvarima među južnim Slavenima, vrijeme se pokazuje mudrijim od ljudi. Prije 10 godina direktorica drame Hrvatskog narodnog kazališta u Zagrebu Snježana Banović bila je prisiljena odstupiti s tog mjesta pod izrazitim pritiskom javnosti zbog svog prijedloga da HNK gostuje u Beogradu – danas se takvo što već teško može dogoditi. U ova vremena neka stara pitanja, kao presude u Haagu, još mogu uzbuditi duhove, promjene na političkoj pozornici u Srbiji također, ali ljudi tamo i ovdje nemaju više vrelih razloga da se gledaju poprijeko. Nušić kao simbol za nacionalne rasprave više ne postoji, ali njegove društvene teme itekako jesu aktualne. Nije sigurno je li ovu razliku uočilo jedno i drugo kazalište stavljajući srpskog komediografa na repertoar.

Pokojnik, Kazalište Ulysses

Na kraju se političko pitanje oko Nušića pretvorilo u jedno pravo pitanje: jesu li ovo dobre predstave ili ne? Lenka Udovičić prevela je Nušića na hrvatski jezik – „zbog osuvremenjavanja teme“, kako piše u programskoj knjižici – i na taj način uništila bazičnu energiju koja, u ovom slučaju, preko specifičnog jezičnog izraza ulazi u prostor igre. Pri tome je jedan dio glumaca izgovarao tekst na ijekavici, drugi su miješali hrvatski i srpski, a Seka Sabljčić igrala je na najčišćoj ekavici, pa su nas svi oni ostavili u nedoumici: gdje se i kada radnja zbiva?

To osuvremenjivanje išlo je tako daleko da je na sceni instaliran i bazen s vodom kao znak novih bogataša, koji po pozornici džogiraju i piju viski s ledom, a da takvo smještanje Nušića u 21. stoljeće uopće nije bilo potrebno. Ako se tome doda festival šmire i preglumljivanja kojeg je na Brijunima bilo napretek, na kraju smo dobili iskrivljenu grimasu umjesto aktualne društvene komedije. Ona nas je podsjetila na zlatno doba amaterskog kazališta u kojem su se ovoga puta, od Katarine Bistović Darvaš do Zijaha Sokolovića, znijoli glumci ozbiljnog renomea. S druge,

Ako se tome doda festival šmire i preglumljivanja kojeg je na Brijunima bilo napretek, na kraju smo dobili iskrivljenu grimasu umjesto aktualne društvene komedije.

pak, strane, Frlić je, uz sve nastojanje da od hrvatskog titla napravi političku provokaciju, sam materijal komada tretirao potpuno akademski, pa je njegova *Ministarka* ispalala samo manje-više korektna kopija onoga što već gotovo jedno stoljeće s Nušićem rade beogradski teatri. Još gore, pregled snimaka ministarki koje su igrale Žanka Stokić, Ljubinka Bobić i Olivera Marković prije dobrih pola stoljeća (o nešto kasnijom istovjetnoj ulozi Mirjane Karanović da se i ne govori), pokazuje da su kostimom, izgledom i glasom ove ministarke bile značajno modernije nego Elizabeta Kukić u istoj ulozi u današnjoj Frlićevoj režiji. Ovaj redatelj iz nekog je razloga s *Gospođom ministarkom* odustao od *buke i bijesa*, kako već izgledaju njegove dosadašnje predstave, ali na taj način je odustao i od eminentno parodijskog materijala koji nudi Nušić u svakome vremenu. U Frlićevoj predstavi glumci su više nego ko-

Gospođa ministarka, Satričko kazalište Kerempuh

retno svladali srpski jezik, radnja teče brzo kao u crtanom filmu, balkanski kalamburi i zapleti među primitivnim skororjevićima odvijaju se kao po tekućoj traci, Kerempuhova publika se smije i uživa u svakom gegu – i to bi nakon velikih uzbuđenja i silnih iščekivanja bilo sve. I Nušićeva karikatura s Brijuna i akademska *Ministarka* u Kerempuhu ujedinili su se u točki posvemašnje neuzbudljivosti, barem kada se radi o razlozima da se Nušić baš sada igra u Hrvatskoj.

Konačno, kako izgleda ostavština najslavnijeg srpskog komediografa na njegovu izvoru? Gledano iz Zagreba, srpski glumci su često doživljavani kao kraljevi humora, neobavezne igre i scenske lucidnosti: ništa nije dalje od istine od ove uobičajene predrasude iz kazališnih foajea. Primjer za to je Nušićev *Dr* u režiji Jagoša Markovića od prije nekoliko godina u Narodnom pozorištu u Beogradu; tipičan primjer predstave koja je pravljena za najširu publiku, ali cijena koja je za to plaćena bio je nedopustivo nizak nivo humora i igranje na prvu loptu u čemu su prednjačili baš prvaci srpskog teatra Seka Sabljčić i Predrag Ejdus. Modernija verzija Nušića, opet u režiji Jagoša Markovića,

I Nušićeva karikatura s Brijuna i akademska *Ministarka* u Kerempuhu ujedinili su se u točki posvemašnje neuzbudljivosti.

bilo je *Sumnjivo lice* u Jugoslavenskom dramskom pozorištu sa zaista sjajnim Nebojšom Glogovcem u glavnoj ulozi. Ovog puta Jagoš Marković je pokušao napraviti nekog mračnog brehtijanskog Nušića, ali se već nakon 10 minuta pokazalo da JDP-ovi glumci nisu kapacitirani za takav način scenske igre.

Čemu nas može poučiti današnje iskustvo s Nušićem? Rekli bismo samo to da nakon svih uzbuđenja, na sceni i u kuloarima, nakon stanovite političke zlovolje, inzistiranja na nacionalnom čistunstvu i očekivanju nove medijske trakavice, na kraju dana presudu o onome što se dogodilo donosi samo kazalište. Predstava je dobra ili ona to nije, a motivi za nju su ili stvarni ili su promašeni. Saveznici u tome poslu svakako su nove ideje i politički angažman, ali oni jednako tako mogu biti i hiroviti neprijatelji. Naročito onda kada iza njih stoje strah, kalkuliranje i nedostatak umjetničke vizije.

Gospođa ministarka, Satričko kazalište Kerempuh

Pokojnik, Kazalište Ulysses